

Jehova's Getuigen en het ontvangen van bloed(producten) in het Slingeland ziekenhuis

Algemeen

Op religieuze gronden verwerpen Jehova's Getuigen het toedienen van bloed(producten). In dit document wordt aangegeven hoe te handelen, indien bij een medische behandeling van een Jehova's Getuige het toedienen van bloed(producten) nodig is.

Begrippen:

- Wilsonbekwame patiënt: patiënt die niet in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake.
- Acuuu levensbedreigende toestand: Er is sprake van een acute levensbedreigende toestand wanneer (vrijwel) directe toediening van bloed(producten) aan de patiënt noodzakelijk is om levensgevaar of gevaar voor blijvend letsel te voorkomen.
- Wettelijk vertegenwoordiger:
  - o T.b.v. wilsonbekwame patiënten tot 18 jaar: gezaghebbende ouder(s)/voogd
  - o T.b.v. wilsonbekwame patiënten van 18 jaar en ouder: de curator of mentor van de patiënt of de door de patiënt schriftelijk gemachtigde. Bij het ontbreken van genoemde personen worden de verplichtingen nagekomen jegens de echtgenoot/echtgenote, de geregistreerd partner of andere levensgezel van de patiënt (tenzij deze persoon dat niet wenst, dan wel, indien ook zodanige persoon ontbreekt), een ouder, kind, broer of zus van de patiënt (tenzij deze persoon dat niet wenst).

Toepassingsgebied

Leden van de Vereniging Medische Staf van het Slingeland ziekenhuis

Uitgangspunten

- Voor het toedienen van bloed(producten) is in beginsel toestemming van de patiënt, dan wel diens wettelijk vertegenwoordiger, vereist.
- In het Slingeland ziekenhuis zijn Jehova's Getuigen die geen bloed(producten) willen ontvangen, welkom. De geloofsovertuiging van Jehova's Getuigen en de daarbij behorende voorschriften ten aanzien van bloedbehandeling en bloedtransfusie worden gerespecteerd door de primaire behandelaar(s). Discussies tussen behandelaar(s) en patiënt betreffende de geloofsovertuiging en/of bovenbedoelde voorschriften dienen hierbij niet aan de orde te komen.
- In geval van weigering van het toedienen van bloed(producten) wordt door de behandelaar(s) gezocht naar andere oplossingen in de behandeling (bijvoorbeeld het gebruik van bloedvervangende producten). Het Slingeland ziekenhuis zal zich inspannen om de meest optimale zorg te bieden, maar geeft geen garantie dat alle mogelijke alternatieven in het Slingeland ziekenhuis kunnen worden toegepast.
- In het Slingeland ziekenhuis is ruimte voor artsen die gewetensbezwaren hebben tegen het aangaan van een behandelingsrelatie met een Jehova's Getuige die geen bloed(producten) wenst te ontvangen.

Werkwijze niet acuut levensbedreigende toestand

Algemeen

In geval van een electieve en/of niet acuut levensbedreigende ingreep, bespreekt de hoofdbehandelaar met de Jehova's Getuige of diens wettelijk vertegenwoordiger de eventuele behandelbeperkingen en de risico's van het wel of niet toepassen van de behandelbeperkingen. Daarbij dient de arts rekening te houden met de leeftijd en wilsbekwaamheid van de patiënt zoals hierna nader aan de orde zal komen. Een behandelbeperking kan bijvoorbeeld het weigeren van het toedienen van bloed(producten) zijn. De risico's volgend uit de keuze van de patiënt - om af te wijken van de normale behandeling - worden ruim voor de ingreep aan de patiënt uitgelegd waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen de risico's en bijwerkingen van de behandeling zelf en de bijkomende risico's en bijwerkingen ten gevolge van de aparte bloedbehandeling en bloedtransfusievoorschriften.

De Jehova's Getuige of diens wettelijk vertegenwoordiger aanvaardt dit risico door schriftelijk een specifiek daartoe bestemd "informed consent" formulier in te vullen en te ondertekenen. Hiermee bevestigt de patiënt uitvoerig over de voor- en nadelen van de behandeling ingelicht te zijn evenals over het bijkomende risico verbonden aan de afwijkende bloedbehandeling. Indien de patiënt of diens wettelijk vertegenwoordiger reeds beschikt over een op dit onderwerp betrekking hebbende wilsverklaring, dan dient hij deze eveneens te overhandigen.

Het formulier, de eventuele wilsverklaring en de gemaakte afspraken omtrent de behandelbeperkingen (deze kunnen per Jehova's Getuige verschillen) worden vastgelegd in Ezis. Op deze manier kunnen ook medebehandelaars, waaronder de anesthesioloog in geval van een operatie, van de behandelbeperkingen kennis nemen.

Indien de behandelend arts meent dat hij, in geval van weigering van het toedienen van bloed(producten), niet overeenkomstig zijn geweten de zorg voor de behandeling kan dragen, dient zijn vakgroep, samen met de patiënt, te zoeken naar een arts, bij voorkeur binnen het Slingeland ziekenhuis, die de patiënt wil overnemen.

I. De wilsbekwame patiënt van 16 jaar en ouder

1. De patiënt geeft toestemming voor het toedienen van bloed(producten). De arts zet de behandeling voort.
2. De patiënt weigert het toedienen van bloed(producten)
  - De arts respecteert deze mening en verzoekt de patiënt schriftelijk zijn wil te verklaren op het daartoe bestemde "informed consent" formulier en voegt daar de schriftelijke wilsverklaring van de patiënt aan toe (indien aanwezig).
  - De arts heeft het recht zich te beroepen op zijn gewetensbezwaar en moet de patiënt doorverwijzen naar een collega binnen het Slingeland ziekenhuis. Alleen in geval de aard van de ingreep de expertise van het Slingeland ziekenhuis overstijgt, kan doorverwezen worden naar andere, gespecialiseerde artsen / instellingen.

II. De *wilsbekwame* patiënt van 12 jaar tot 16 jaar

Indien een patiënt ouder is dan 12 jaar, maar jonger dan 16 jaar, dan geldt een dubbel toestemmingsvereiste. Zowel de met het gezag belaste ouder(s)/voogd als het kind moeten toestemming geven. Het kind dient dan ook in staat te worden geacht zelfstandig een beslissing te kunnen nemen over het toedienen van bloed(producten), en derhalve wilsbekwaam te zijn. Mogelijke situaties die zich hier kunnen voordoen:

1. De met het gezag belaste ouder(s)/voogd en het kind geven beide toestemming voor het toedienen van bloed(producten). De arts zet de behandeling voort.
2. De met het gezag belaste ouder(s)/voogd geven geen toestemming, maar het kind geeft wel toestemming voor het toedienen van bloed(producten). Het toedienen van bloed(producten) mag worden uitgevoerd indien het toedienen van bloed(producten) kennelijk nodig is teneinde ernstig nadeel voor het kind te voorkomen en/of het kind het toedienen van bloed(producten) weloverwogen blijft wensen.
3. Het kind geeft geen toestemming, maar de met het gezag belaste ouder(s)/voogd geven wel toestemming voor het toedienen van bloed(producten).
  - Als de behandelend arts er *niet* aan twijfelt dat de betrokken minderjarige in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake van de medische behandeling, het toedienen van bloed(producten) en de gevolgen daarvan, zal hij het oordeel van de patiënt hebben te eerbiedigen, ook als deze de bloedtransfusie weigert. Een eventuele toestemming van de gezaghebbende ouders/voogd doet hier niets aan af. De arts informeert de patiënt over de gevolgen van zijn beslissing om geen bloed(producten) toegediend te krijgen. Blijft de patiënt de toediening van bloed(producten) weigeren, dan respecteert de arts, met inachtneming van zijn

professionele standaard, de wens van de patiënt en gaat niet over tot het toedienen van bloed(producten). De arts verzoekt de patiënt schriftelijk zijn wil te verklaren op het daartoe bestemde "informed consent" formulier en voegt daar de schriftelijke wilsverklaring van de patiënt aan toe (indien aanwezig).

- De arts voert, wanneer hij zich niet kan verenigen met de wens van de patiënt, overleg met collegae en afdelingshoofd. Indien de arts het gewetensbezwaar blijft houden, moet hij de patiënt doorverwijzen naar een andere arts, bij voorkeur binnen het Slingeland ziekenhuis.

Nota bene: De Raad voor de Kinderbescherming heeft in deze situaties in principe niet te worden ingeschakeld. Indien de behandelend arts echter twijfelt of de patiënt van 12 tot 16 jaar in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van de belangen terzake van de medische behandeling, kan de arts een collega-arts of (kinder)psycholoog/psychiater inschakelen om dit vast te stellen. Eventueel kan de behandelend arts op basis van geanonimiseerde gegevens een consultatief overleg voeren met de Raad voor de Kinderbescherming.

4. Het kind en de met het gezag belaste ouder(s)/voogd geven geen toestemming voor het toedienen van bloed(producten).
  - Als de behandelend arts er niet aan twijfelt dat de betrokken minderjarige in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake van de medische behandeling, het toedienen van bloed(producten) en de gevolgen daarvan, zal hij het oordeel van de patiënt hebben te eerbiedigen, ook als deze de bloedtransfusie weigert. De arts respecteert, met inachtneming van zijn professionele standaard, de wens van de patiënt en gaat niet over tot het toedienen van bloed(producten). De arts verzoekt de patiënt schriftelijk zijn wil te verklaren op het daartoe bestemde "informed consent" formulier en voegt daar de schriftelijke wilsverklaring van de patiënt aan toe (indien aanwezig).
  - De arts voert, wanneer hij zich niet kan verenigen met de wens van de patiënt, overleg met collegae en afdelingshoofd. Indien de arts het gewetensbezwaar blijft houden, moet hij de patiënt doorverwijzen naar een andere arts, bij voorkeur binnen het Slingeland ziekenhuis.

Nota bene: De Raad voor de Kinderbescherming heeft in deze situaties in principe niet te worden ingeschakeld. Indien de behandelend arts echter twijfelt of de patiënt van 12 tot 16 jaar in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van de belangen ter zake van de medische behandeling, kan de arts een collega-arts of (kinder)psycholoog/psychiater inschakelen om dit vast te stellen. Eventueel kan de behandelend arts op basis van geanonimiseerde gegevens een consultatief overleg voeren met de Raad voor de Kinderbescherming.

III. De patiënt tot 12 jaar en de *wilsonbekwame* patiënt van 12 tot 16 jaar

Op grond van de wet worden kinderen tot 12 jaar als wilsonbekwaam beschouwd. Kinderen vanaf 16 jaar worden geacht zelf beslissingen te kunnen nemen aangaande geneeskundige behandelingen. Kinderen van 12 tot 16 jaar worden enkel als wilsonbekwaam beschouwd indien zij niet in staat worden geacht zelfstandig een beslissing te nemen over, i.c., het niet toedienen van bloed(producten).

1. De met het gezag belaste ouder(s)/voogd geven toestemming voor het toedienen van bloed(producten). De arts zet de behandeling voort.
2. De met het gezag belaste ouder(s)/voogd geven toestemming voor het toedienen van bloed(producten), maar het wilsonbekwame kind < 12 jaar geeft geen toestemming. De arts zet de behandeling voort.
3. De met het gezag belaste ouder(s)/voogd geven toestemming voor het toedienen van bloed(producten), maar het wilsonbekwame kind van 12 tot 16 jaar geeft geen toestemming.

- Het toedienen van bloed(producten) mag ondanks het 'verzet' van de jongere worden uitgevoerd als voldaan is aan de vereisten uit de WGBO (artikel 7:465 lid 6 WGBO). Dat betekent dat het moet gaan om een verrichting van ingrijpende aard en dat de verrichting kennelijk nodig is om ernstig nadeel voor de patiënt te voorkomen.
4. De met het gezag belaste ouder(s)/voogd geven geen toestemming voor het toedienen van bloed(producten).
- De arts respecteert, met inachtneming van zijn professionele standaard, de wens van de ouder(s)/voogd en gaat niet over tot het toedienen van bloed(producten). De arts verzoekt de ouder(s)/voogd schriftelijk hun wil te verklaren op het daartoe bestemde "informed consent" formulier en voegt daar de schriftelijke wilsverklaring van ouder(s)/voogd aan toe (indien aanwezig).
  - De arts voert, wanneer hij zich niet kan verenigen met de wens van de ouder(s)/voogd overleg met collegae en afdelingshoofd. Indien de arts het gewetensbezwaar blijft houden, moet hij de patiënt doorverwijzen naar een andere arts, bij voorkeur binnen het Slingeland ziekenhuis.
  - Indien het toedienen van bloed(producten) noodzakelijk is om ernstig gevaar voor de gezondheid van het kind te voorkomen, kan de arts zich wenden tot de Raad voor de Kinderbescherming. Het is aan de Raad voor de Kinderbescherming of de kinderrechter zal worden verzocht om een kindbeschermingsmaatregel uit te spreken (vervangende toestemming) om zodoende toestemming te verkrijgen voor het toedienen van bloed(producten). De arts dient de met het gezag belaste ouder(s)/voogd op de hoogte te stellen van het ernstig conflict van plichten (respecteren van de op geloofsovertuiging gebaseerde wens tot niet behandelen tegenover een vitale behandelindicatie) en de beslissing om dit voor te leggen aan de Raad voor de Kinderbescherming. Dit gesprek dient uitvoering en helder in de status te worden genoteerd.

IV. De *wilsonbekwame* patiënt van 16 jaar en ouder

Voor de minderjarige patiënt van 16 en 17 jaar geldt als wettelijk vertegenwoordiger de met het gezag belaste ouder(s)/voogd. Voor patiënten van 18 jaar en ouder kan o.g.v. de WGBO een vertegenwoordiger zijn: de curator of mentor van de patiënt of de door de patiënt schriftelijk gemachtigde. Bij het ontbreken van genoemde personen worden de verplichtingen nagekomen jegens de echtgenoot/echtgenote, de geregistreerd partner of andere levensgezel van de patiënt (tenzij deze persoon dat niet wenst, dan wel, indien ook zodanige persoon ontbreekt), een ouder, kind, broer of zus van de patiënt (tenzij deze persoon dat niet wenst).

1. De patiënt heeft in een schriftelijke wilsverklaring verklaard het toedienen van bloed(producten) te weigeren. De arts dient zich ervan te vergewissen of deze wilsuiting nog van kracht is. De verklaring dient in elk geval actueel, gedateerd en ondertekend te zijn. Als de arts gegronde redenen heeft te twijfelen of de wilsverklaring (nog) de daadwerkelijke wil van de patiënt verwoordt, dan mag de arts de schriftelijke wilsverklaring negeren. De arts moet zijn motieven daarvoor in het dossier noteren. Indien de arts niet twijfelt, geeft hij uitvoering aan de wilsuiting en handelt hij conform het zelfbeschikkingsrecht van de patiënt.
2. De patiënt heeft geen wilsverklaring en geen wettelijk vertegenwoordiger. De arts neemt hier een beslissing op basis van goed hulpverlenerschap.
3. De patiënt heeft geen wilsverklaring, maar wel een vertegenwoordiger. Deze vertegenwoordiger is verplicht te handelen als goed vertegenwoordiger. D.w.z. rekening houdend met de belangen van de patiënt. Een weigering van de vertegenwoordiger kan de hulpverlener negeren indien de vertegenwoordiger niet de zorg van een goed vertegenwoordiger betracht en de beslissing van de vertegenwoordiger in strijd is met de eisen van goed vertegenwoordigerschap.
4. De patiënt heeft geen wilsverklaring, maar wel een vertegenwoordiger. Verzet de patiënt zich tegen een verrichting van ingrijpende aard, waarvoor een wettelijk

vertegenwoordiger toestemming heeft gegeven, dan kan de verrichting slechts worden uitgevoerd, indien zij kennelijk nodig is teneinde ernstig nadeel voor de patiënt te voorkomen.

Werkwijze acuut levensbedreigende toestand

Algemeen

De feitelijke hulpverlening mag in acuut levensbedreigende situaties niet worden belemmerd of vertraagd door het duidelijk krijgen van de wens van de patiënt en het zoeken naar de juiste vertegenwoordiger. Het kan voor de hulpverlener in een dergelijke situatie ook onmogelijk zijn om direct te verifiëren wie de gezaghebbende ouder(s)/voogd zijn van de patiënt en of sprake is van 'goed vertegenwoordigerschap'. In dergelijke gevallen dient de hulpverlener te handelen zoals de professionele standaard voorschrijft wanneer onverwijld uitvoering van de verrichting kennelijk nodig is teneinde ernstig nadeel voor de patiënt te voorkomen.

Hierna volgt per patiëntencategorie een nadere toelichting.

I. De wilsbekwame patiënt van 16 jaar en ouder

In geval van een spoedeisende ingreep bij een patiënt ≥ 16 jaar van wie duidelijk is dat hij Jehova's Getuige is, maar die niet of niet goed aanspreekbaar is, en bij wie een levensreddende transfusie geïndiceerd is, geldt het volgende:

- Een lidmaatschapskaart of een verklaring van de begeleider(s) van de patiënt is bij deze levensreddende ingreep *niet* voldoende om als uitdrukkelijke wens van de patiënt te beschouwen om geen bloed toegediend te krijgen.
- Indien de patiënt bij de acute levensreddende ingreep een recentelijk gedateerde wilsverklaring bij zich draagt, dan wel door de begeleider wordt overgelegd, inhoudende een expliciete weigering tot het toedienen van bloed(producten), dan zal de arts, nadat hij zich ervan heeft vergewist of deze wilsuiting nog van kracht is, deze dienen te respecteren. De verklaring dient in elk geval actueel, gedateerd en ondertekend te zijn. Als de arts gegronde redenen heeft te twijfelen of de wilsverklaring (nog) de daadwerkelijke wil van de patiënt verwoordt, dan mag de arts de schriftelijke verklaring negeren. De arts moet zijn motieven daarvoor in het dossier noteren. Indien de arts niet twijfelt, geeft hij uitvoering aan de wilsuiting en handelt conform het zelfbeschikkingsrecht van de patiënt.

II. De *wilsbekwame* patiënt van 12 jaar tot 16 jaar

Indien een patiënt ouder is dan 12 jaar, maar jonger dan 16 jaar, dan geldt een dubbel toestemmingsvereiste. Zowel de met het gezag belaste ouder(s)/voogd als het kind moeten toestemming geven. Het kind dient dan ook in staat te worden geacht zelfstandig een beslissing te kunnen nemen over het toedienen van bloed(producten), en derhalve wilsbekwaam te zijn.

In geval van een spoedeisende ingreep bij een wilsbekwame patiënt van 12 tot 16 jaar van wie duidelijk is dat hij Jehova's Getuige is, maar die niet of niet goed aanspreekbaar is, en bij wie een levensreddende transfusie geïndiceerd is, geldt het volgende:

- Indien duidelijk is dat de ouders (of één van de ouders)/voogd geen toestemming geeft tot het toedienen van bloed(producten), dan kan de arts via tussenkomst van de Raad voor Kinderbescherming of de Officier van Justitie, de kinderrechter verzoeken een kinderbeschermingsmaatregel uit te spreken. Indien er absoluut geen tijd is om de Raad voor Kinderbescherming of de Officier van Justitie in te schakelen, rechtvaardigt de noodtoestand het acuut ingrijpen van de behandelend arts. Van dit alles wordt schriftelijk verslag gedaan in het dossier.

III. De patiënt tot 12 jaar en de *wilsonbekwame* patiënt van 12 tot 16 jaar

Op grond van de wet worden kinderen tot 12 jaar als wilsonbekwaam beschouwd. Kinderen vanaf 16 jaar worden geacht zelf beslissingen te kunnen nemen aangaande geneeskundige behandelingen. Kinderen van 12 tot 16 jaar worden enkel als wilsonbekwaam beschouwd indien zij niet in staat worden geacht zelfstandig een beslissing te nemen over, i.c., het niet toedienen van bloed(producten).

- Indien duidelijk is dat de ouders (of één van de ouders)/voogd geen toestemming geeft tot het toedienen van bloed(producten), dan kan de arts via tussenkomst van de Raad voor Kinderbescherming of de Officier van Justitie, de kinderrechter verzoeken een kinderbeschermingsmaatregel uit te spreken. Indien er absoluut geen tijd is om de Raad voor Kinderbescherming of de Officier van Justitie in te schakelen, rechtvaardigt de noodtoestand het acuut ingrijpen van de behandelend arts. Van dit alles wordt schriftelijk verslag gedaan in het dossier.
- Verzet het wilsonbekwame kind van 12 tot 16 jaar zich tegen een verrichting van ingrijpende aard, waarvoor een wettelijk vertegenwoordiger toestemming heeft gegeven, dan kan de verrichting slechts worden uitgevoerd, indien zij kennelijk nodig is teneinde ernstig nadeel voor de patiënt te voorkomen.

IV. De *wilsonbekwame* patiënt van 16 jaar en ouder

Voor de minderjarige patiënt van 16 en 17 jaar geldt als wettelijk vertegenwoordiger de met het gezag belaste ouder(s)/voogd. Voor patiënten van 18 jaar en ouder kan o.g.v. de WGBO een vertegenwoordiger zijn: de curator of mentor van de patiënt of de door de patiënt schriftelijk gemachtigde. Bij het ontbreken van genoemde personen worden de verplichtingen nagekomen jegens de echtgenoot/echtgenote, de geregistreerd partner of andere levensgezel van de patiënt (tenzij deze persoon dat niet wenst, dan wel, indien ook zodanige persoon ontbreekt), een ouder, kind, broer of zus van de patiënt (tenzij deze persoon dat niet wenst).

In geval van een spoedeisende ingreep bij een patiënt $\geq$ 16 jaar van wie duidelijk is dat hij Jehova's Getuige is, maar die niet of niet goed aanspreekbaar is, en bij wie een levensreddende transfusie geïndiceerd is, geldt het volgende:

- De patiënt heeft in een schriftelijke wilsverklaring verklaard het toedienen van bloed(producten) te weigeren. De arts dient zich ervan te vergewissen, eventueel in overleg met de wettelijk vertegenwoordiger, of deze wilsuiting nog van kracht is. De verklaring dient in elk geval actueel, gedateerd en ondertekend te zijn. Als de arts gegronde redenen heeft te twijfelen of de wilsverklaring (nog) de daadwerkelijke wil van de patiënt verwoordt, dan mag de arts de schriftelijke verklaring negeren. De arts moet zijn motieven daarvoor in het dossier noteren. Indien de arts niet twijfelt, geeft hij uitvoering aan de wilsuiting en handelt conform het zelfbeschikkingsrecht van de patiënt. Een lidmaatschapskaart of een verklaring van de begeleider(s) van de patiënt is bij deze levensreddende ingreep niet voldoende om als uitdrukkelijke wens van de patiënt te beschouwen om geen bloed toegediend te krijgen.
- De patiënt heeft geen wilsverklaring en geen wettelijk vertegenwoordiger. De arts neemt hier een beslissing op basis van goed hulpverlenerschap.
- De patiënt heeft geen wilsverklaring maar wel een vertegenwoordiger. Deze vertegenwoordiger is verplicht te handelen als goed vertegenwoordiger. D.w.z. rekening houdend met de belangen van de patiënt. Een weigering van de vertegenwoordiger kan de hulpverlener negeren indien de vertegenwoordiger niet de zorg van een goed vertegenwoordiger betracht en de beslissing van de vertegenwoordiger in strijd is met de eisen van goed vertegenwoordigerschap.
- De patiënt heeft geen wilsverklaring, maar wel een vertegenwoordiger. Verzet de patiënt zich tegen een verrichting van ingrijpende aard, waarvoor een wettelijk vertegenwoordiger

toestemming heeft gegeven, dan kan de verrichting slechts worden uitgevoerd, indien zij kennelijk nodig is teneinde ernstig nadeel voor de patiënt te voorkomen.